

DE DOORSONS

Roline Redmond

De Doorsons

Op zoek naar een Afro-Amerikaanse slavenfamilie
in het Caribisch gebied

Het geslacht Doorson:
tweehonderd jaar leven en overleven

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Bij het achterhalen van de rechthebbenden en het verkrijgen van toestemming voor het gebruik van de illustraties is de grootste zorgvuldigheid betracht. Mocht u echter menen dat uw recht niet is gehonoreerd, dan vragen wij u dit aan Uitgeverij De Arbeiderspers kenbaar te maken.

Copyright © 2021 Roline Redmond

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling literair agentschap te Amsterdam.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslagontwerp: Nico Richter

Omslagfoto: *Vrouwen als kótomísi (een mísi gekleed in kóto)*, Photographie Française, Suriname 1883, RV-A2-1 © Collectie Tropenmuseum, Amsterdam

Portret auteur: Chris van Houts

Typografie: Perfect Service

ISBN 978 90 295 4365 1 / NUR 320

www.arbeiderspers.nl

*‘If there is a book that you want to read, but it hasn’t been written yet,
then you must write it.’*

– Tony Morrison

Johan van Es

Ruim vijftig jaar liefde en zorg voor mij en mijn familie

Aan de voormoeders: zij die ons hebben geleid door
de donkere eeuwen van de diaspora

Inhoud

Kaarten	13
Voorwoord	17
Servi sunt	21

DEEL I – OVER HOE HET HAD KUNNEN ZIJN EN NIET WAS

1. Historie en herinnering: ‘Het is wat het is’, de laatste wens en de zoektocht in Nederland 25
2. De wonderlijke ontmoeting met Léon Dessé uit Utrecht, nazaat van de eigenaar van de Doorsons 45
3. Eleonora Dessé uit Utrecht, de andere kant belicht 74
4. Sporen van de familie Dessé in Suriname 86

DEEL II – DE REIZEN NAAR CORONIE EN NICKERIE*

2008, 2009 EN 2010

5. Het vertrek van de Doorsons uit Coronie 105
6. De eerste bevindingen in Paramaribo 109
7. Edmund Doorson-Vriesde, de vechter 131
8. Eina Doorson-Blom, de overlever 177

DEEL III – HOEDERS VAN DE HISTORIE

9. Heinrich Helstone, een leriman op zoek naar de feiten 197
10. Tante Esselien Gummels, het plantageleven en beelden van de hoofdstad Paramaribo 229
11. Edmund Doorson-Vriesde, het harde leven in Paramaribo 257

* Uitspraak Corónie met het accent op de o en Nickérie met het accent op de e.

DEEL IV – DE DOORSONS IN SURINAAMSE ARCHIEVEN

12. Bekering door missie en zending 265
13. De katholieke kerk in Coronie. *Mary's Hope*, de *Kronijken* van Coronie, Bisdom Paramaribo 268
14. Evangelische Broedergemeente: Coronie, Salem, Domburgregio 289
15. Periodieken, almanakken, stadsarchieven Centraal Bureau Bevolking (CBB) (Volkstelling) en Nationaal Archief Suriname (Emancipatie- en Slavenregisters) 317

DEEL V – DE DOORSONS 1818-2018

16. 1818-1873 – Slavernij, Emancipatie en Staatstoezicht 331
17. 1873-1921 – De vrije Doorsons: vissers, markt- en wasvrouwen 333
18. 1921-2018 – Beweging voorwaarts 344
19. Het grote familiefeest in Nederland, de Famirman Banya 346

Servi fuimus 351

VRAGEN, VONDSTEN EN ANTWOORDEN

- Overdenking 355
- Leidraad Afro-Amerikaanse spreek- en verteltradities 362
- Dankwoord 379
- Lijst van informanten 381
- In memoriam 384
- Woordenlijst 386
- Noten 392
- Bronnen 398
- Verantwoording kaarten, illustraties en documenten 403

BIJLAGEN

- A1. Lijst *EBG*-Catalogs Coronie 404
- A2. Restformulieren Doorsons in *EBG*-Catalogs Coronie 407
- A3. Etnische afkomst in Afrika uit het *EBG*-Diaconiearchief en van prof. dr. Van Lier 408
- B. Almanak van Suriname: claninformatie vrije negers in het binnenland 410
- C. De Doorsons bij de Emancipatie (1863) 412
- D. Stambomen Doorson-Wijks en Dessés 414

CURACAO

Caracas

ATLANTISCHE OCEAAN

Orinoco

VENEZUELA

Georgetown

GUYANA

Paramaribo

Cayenne

SURINAME

FRANS-GUYANA

COLOMBIA

Rio Negro

Amazone

Amazone

Manaus

PERU

BRAZILIË

Madeira

Xingu

Nieuw-Amsterdam

Berbice-plantages

Nieuw-Nickerie (Nieuw-Rotterdam)

Coronie-plantages

Atlantische Oceaan

GUYANA

CORONIE

Paramaribo

PARA

SURINAME

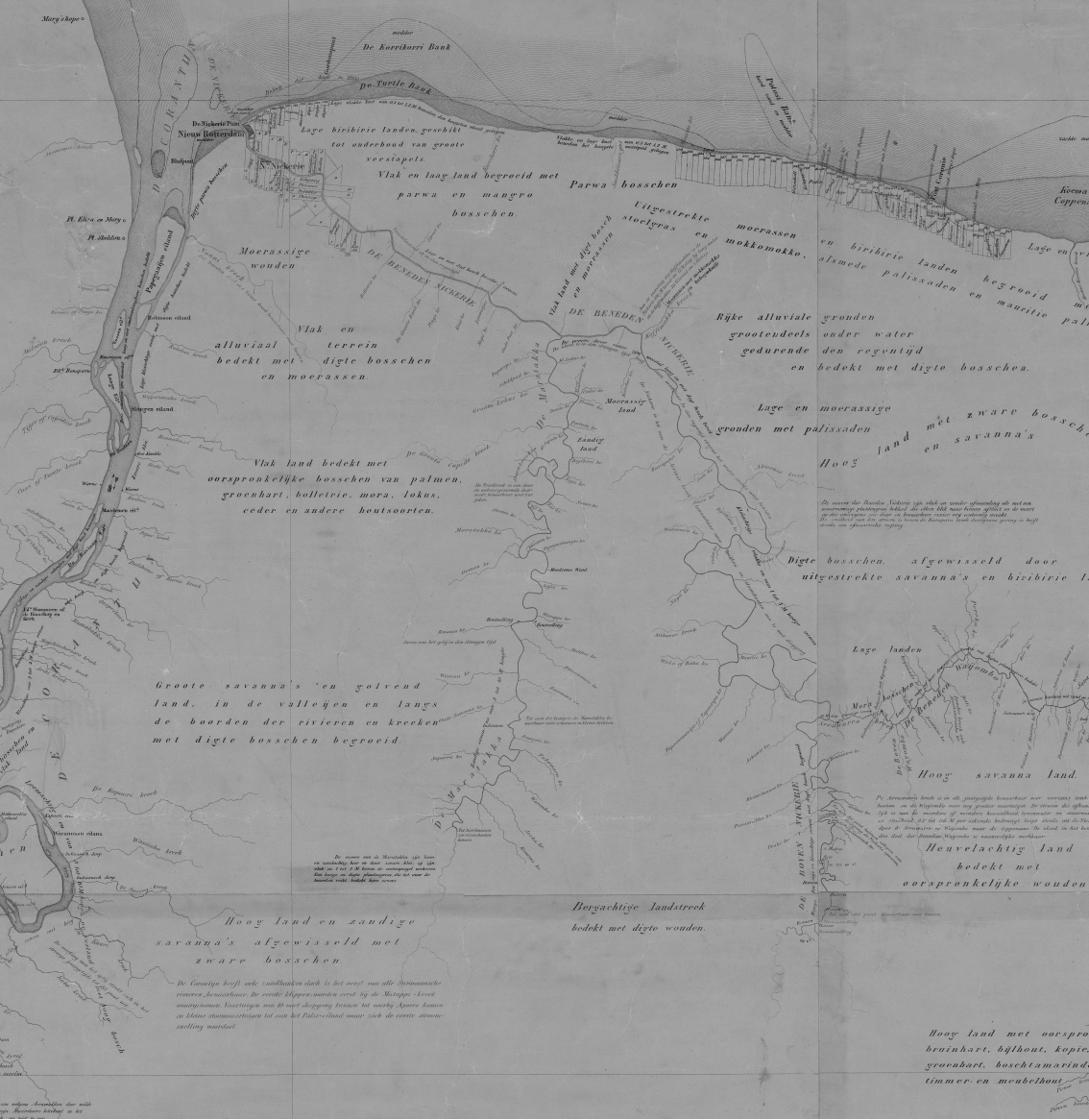
Marouini

FRANS-GUYANA

Corantijn
Berbice

BRAZILIË

A T L A N

Lage birikirie landen, geschikt tot onderhand van groote veestapels.
 Vlak en laag land begroeid met parwa en mangro bosschen.

Moozassige wouden
 Vlak en alluviaal terrein bedekt met digte bosschen en moerassen.

Vlak land bedekt met oorspronkelijke bosschen van palmen, grachthart, kolletrie, mora, lokus, oeder en andere houtsoorten.

Grootte savanna's en volbreed land, in de valleyen en langs de boorden der rivieren en kreekken met digte bosschen begroeid.

Hoog land en zandige savanna's afgewisseld met zware bosschen.

De Gemeente heeft vele landbouwen daer is het west van alle steenmacker steenen, beenthouwen, de eerste Hoozen wouden west by de Nieuwen-Leeuw manschapen Nieuw-Itzen van 20 met droogtey bosken tot wouten Agnes Kanna en deelen steenmackeren tot met het Paken-land waar sich de eerste steenmackeren wouten.

Parwa bosschen
 Uitgestrekte moerassen en birikirie landen alsmede palissaden en mauritie palissaden.

Hoog land met digte bosschen en moerassen
 Digte alluviale gronden grotendeels onder water gedurende den regentijd en bedekt met digte bosschen.

Lage en moerassige gronden met palissaden
 Hoog land met zware bosschen en savanna's.

Digte bosschen, afgewisseld door uitgestrekte savanna's en birikirie landen.

Lage landen

Hoog savanna land.

De savanna's land is in dit gantze landbouw een savanna land. Het is een land dat grotendeels met gras begroeid is, met enkele bosschen en kleine rivieren. Het is een land dat geschikt is voor de landbouw van vee en voor de landbouw van vee.

Heuvlachtig land bedekt met oorspronkelijke wouden.

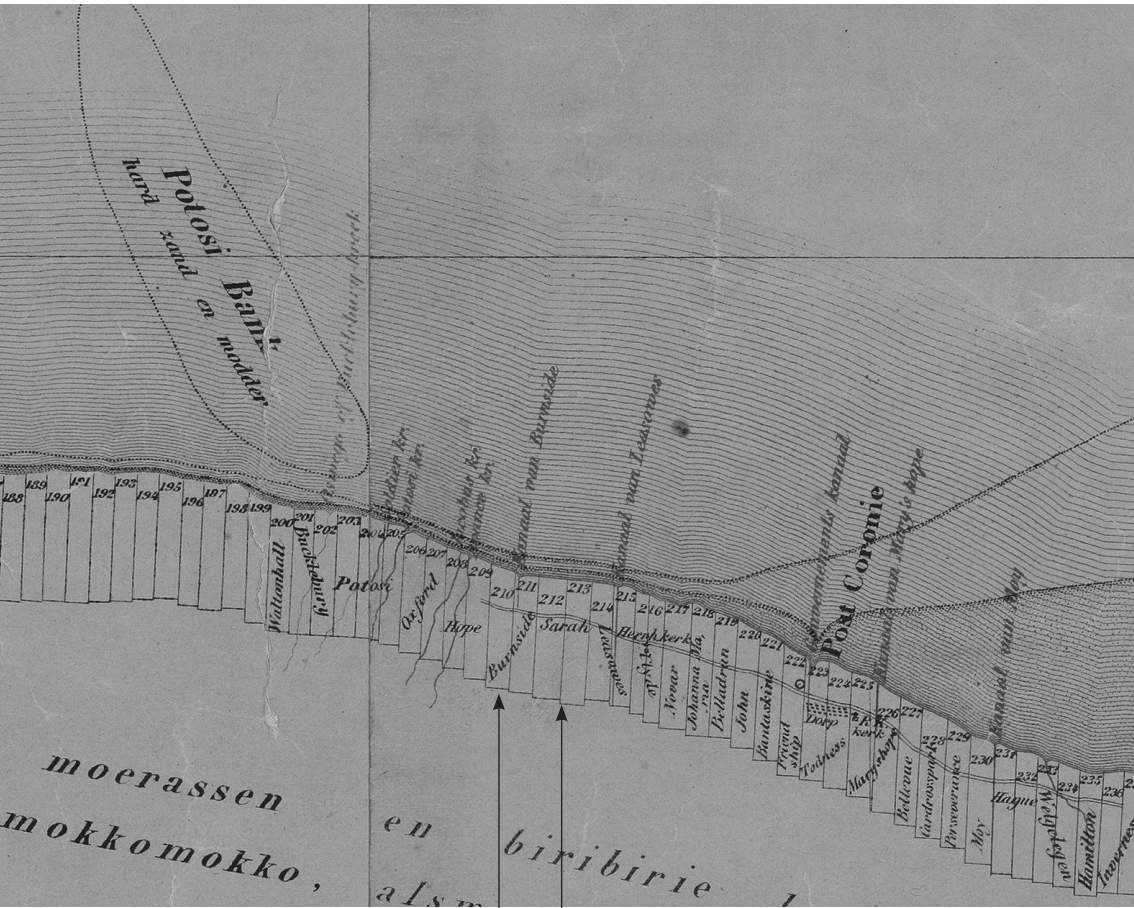
Bergachtige landstreek bedekt met digte wouden.

Hoog land met oorspronkelijke hout, bayhout, kopie, gevecht, boschtamarind, timmer- en meubelhout.

T I S C H E

Kaart van Noord-Suriname omstreeks 1860, linksboven Nieuw-Rotterdam en Nickerie, met daarnaast de plantages Sarah en Burnside. Rechtsboven Paramaribo.

Kaart van een aantal plantages omstreeks 1860, onder meer de plantages Burnside (percelen 210-211) en Sarah (percelen 212-213).

Voorwoord

Dit is het verhaal van een kleine familie in een onbekend land, waarvan de geschiedenis eveneens onbekend was, deels omdat die hen van hogerhand ontnomen is en deels omdat ze die zelf vergeten waren. Ze moesten wel vergeten om te kunnen overleven. Mijn slavenfamilie, net als die van ieder willekeurig persoon met Afrikaanse wortels uit de beide Amerika's en het Caribisch gebied, is deel van een verhaal waarin mensen een verkoopartikel waren in de lucratieve handel die Europeanen en Afrikanen gedurende een paar honderd jaar dreven. Het verhaal van mijn familie is het typische relaas van een inwoner met Afrikaanse roots uit de Verenigde Staten, Guyana, Brazilië, Colombia, Curaçao, Saint Vincent, Barbados, Saint Lucia, Jamaica, Trinidad en tal van andere landen.

De 'Doorson Papers' zoals familie en vrienden mijn geschriften met milde ironie noemen, bleken in sommige opzichten lastig te begrijpen voor mensen die onbekend zijn met de Afro-Surinaamse cultuur. 'Wees mijn gast,' had ik zonder nadenken aan de lezer gevraagd en pas later realiseerde ik me: iedere genodigde verdient het juiste onthaal en je toont geen respect door je bezoeker in het donker van een onbekend huis te laten dwalen. Daarom leek het mij dienstig – ook ter voorkoming van discussies met redacteuren – enige basiskennis te verschaffen van de orale literaire cultuur om greep te krijgen op het verhaal van de Doorsons, aangezien sporen van deze mondelinge verteltraditie overal te vinden zijn in het werk van zwarte schrijvers.

Eerst iets over de vrouwen die, naast mijn eigen familie, van cru-

ciaal belang zijn geweest voor het schrijfwerk. Zij hebben het mij gemakkelijker gemaakt om over mijn eigen geschiedenis en cultuur te schrijven. Ik heb het dan over zwarte schrijfsters. De geschiedenis van Afro-Amerikaanse literatuur is nog geen twee generaties oud. De eerste schrijfsters met Afrikaanse roots beklagden zich eind jaren zeventig over het feit dat hun manuscripten steeds werden afgevoerd door uitgeverij in Amerika: 'Over the years, the black women novelist had not been taken seriously. She [de zwarte schrijfster] was "shallow", "emotional", "unstructured", "reactionary", "just too painful".' Dit concludeerde Renita Weems in het baanbrekende verzameld werk *Home Girls. A Black Feminist Anthology* van Barbara Smith uit 1983. Daarom besloten deze vrouwen om zelf hun verhalen uit te geven, hoe moeilijk ook, en ze gaven de kleine uitgeverij de naam die hen herinnerde aan de enige plek waar ze vaak konden schrijven: Kitchen Table: Women of Color Press. 'De keukentafeluitgeverij voor vrouwen van kleur.' Zo werden ze genoemd. Deze schrijvers vonden dat zij het moreel verplicht waren om hun waarheid te beschrijven, tegen de klippen op. 'Writing yourself into being', noemden ze het proces en ze creëerden continuïteit in hun geschiedenis door simpelweg aan te haken bij de oude verteltraditie van de gewezen slaven, de vroegere naam- en bezitlozen met hun gefragmenteerde familiehistorie.

Eén boektitel is in mijn geheugen gegrift, omdat hij appelleert aan de moedige houding van schrijvende vrouwen in die tijd. *All the Women Are White, All the Blacks Are Men, But Some of Us Are Brave*.

Hier in Nederland hadden wij onze eigen pioniers, waarbij vooral de onderzoekende schrijvers als Philomena Essed het zwaar te verduren kregen van critici.

Aan het begin van de jaren tachtig maakten Surinaamse en Antilliaanse vrouwen in Nederland voor het eerst kennis met de Amerikaanse literatuur; voor mij voelde dit als een warm bad. Het betrof het werk van auteurs uit de Verenigde Staten, het Caribisch gebied en Engeland. Ze luisterden naar namen als Zora Neale Hurston,

Maya Angelou, Toni Morrison, Audre Lorde en Alice Walker. Hun boeken waren behalve bij Savannah Bay, een kleine feministische vrouwenboekhandel in Utrecht, aanvankelijk op weinig plekken verkrijgbaar. Ik ging het werk van deze schrijfsters lezen, nodigde hen uit voor lezingen en schreef recensies. Jamaica Kincaid, bell hooks en Buchi Emecheta zaten aan mijn keukentafel, in het echt en bij wijze van spreken. Een keukentafel is betekenisvol voor een zwarte schrijfster. Kincaids boek *Annie John*, geschreven vanuit het perspectief van een tienjarig meisje, inspireerde mij tot het schrijven van een soortgelijke novelle.

Dit warme bad was louterend omdat andere zwarte vrouwen en ik niet alleen de thema's herkenden, maar ook de orale verteltraditie en de stijlfiguren die nog niet te vinden waren in de lemma's van Westerse woordenboeken. Daarover straks meer. Het was fijn te lezen over de georganiseerde chaos in de huishoudens van de matriarchen met hun magie en rituelen, over de spiritualiteit van zwarte vrouwen, de conversaties met voorouders, de angst om uiteengedreven te worden en het gevecht tegen de armoede. Het was in zekere zin een opluchting om kennis te maken met een aantal zaken, zoals de veerkracht van die vrouwen, de herkenbare beschrijving van lijf, uiterlijk en sensualiteit, gewoon omdat het zintuiglijke lichaam onderdeel van het leven is. Interessant is ook om een kijkje te nemen in levens waarin vrolijkheid en verdriet elkaar afwisselden. Het resultaat beschreven ze als 'Writing yourself into being', en dat is wat ze deden, zichzelf al schrijvend een eigen leven toekennen.

Een van de schrijfsters, ik weet niet meer in welk boek, vertelde dat zij in conflict kwam met haar redacteur over de vele herhalingen in haar tekst. Het kostte haar moeite om duidelijk te maken dat repetitie een elementair onderdeel is van de mondelinge verteltrant en dat het vroeger diende om de tekst te kunnen onthouden. Mensen met de status van een slaaf konden immers nog niet lezen en schrijven. Een docent journalistiek vertelde mij dat Surinaamse studenten zinnen dakpansgewijs construeren. Wat hij bedoelde, is dat zij zinnen vormen die inhaken op de voorgaande zin, een soort ke-

tenzinnen, om de informatie beter te kunnen onthouden of memoriseren. Wij, zwarte Surinamers, voeren nu nog gesprekken, vooral per telefoon, waarbij de laatste zin van de spreker aan de andere kant wordt herhaald of overgenomen. Alleen door dit te doen weet je als gesprekspartner zeker wat de ander bedoelt – er is voor velen vaak geen ‘back-up’ op schrift.

De docent begreep ook niet waarom zijn studenten – ook de Marokkaanse onder hen – de belangrijkste informatie achter aan de zin plaatsen. Niet fout, maar niet gebruikelijk en fraai is anders, mevrouw. Waarom noem ik deze spreek- en verteltechniek? Nakomelingen van ouders die nog een orale cultuur hebben kijken ook de kring rond en wachten met de belangrijkste gegevens totdat iedereen aanwezig is, dan pas wordt het verhaal verteld. Met deze syntactische ingreep is het risico van misinterpretatie van de kernboodschap kleiner. Geschreven teksten kun je doorgeven om ze later nogmaals te lezen, maar een gesproken verhaal is een eenmalige activiteit.

Terug naar de zwarte schrijfsters, waarvan het werk gebaseerd is op de teksten van verhalenvertellers, waarbij de narratieve vormen ruim worden genomen. Veel valt er binnen die vormen, zoals de sacrale en seculiere teksten van blueslieders in de klassieke Afro-Amerikaanse muziek, de *worksongs*, de werkmans- en rouwliederen. Ja, zelfs kook- en medicijnrecepten van hun moeders worden opgevoerd in die boeken met de bijbehorende namen van geneeskrachtige kruiden. Ze noemen die ‘overvloedige’ manier van schrijven ‘specifying’ en onderdeel daarvan is ‘signifying’, hetgeen neerkomt op betekenisgeving door indirect taalgebruik, metaforen uit de zwarte cultuur en de nadruk leggen op belangrijke informatie. Verdere uitwerking hiervan volgt in de bijlage ‘Afro-Amerikaanse spreek- en verteltradities’.